

16. WIELKOPOLSKIE STROJE LUDOWE

Strój ludowy to określenie stosowane na odświętny i reprezentacyjny ubiór mieszkańców konkretnego regionu, którzy poprzez jego noszenie podkreślają swoją przynależność regionalną i lokalną. W tradycyjnej kulturze ludowej był on zakładany z okazji ważnych wydarzeń rodzinnych i społecznych oraz uroczystości religijnych. Był zróżnicowany ze względu na wiek i stan społeczny – inaczej ubierały się panny i kawalerowie, a inaczej osoby zamężne czy starsze.

Wielkopolska jako duży i zróżnicowany region etnograficzny nie posiada jednego, charakterystycznego typu stroju, dlatego należy mówić o **wielkopolskich strojach ludowych**. Każda z grup etnograficznych oraz wspólnot lokalnych posiadała odrębny ubiór, który ją wyróżniał. Wielkopolskie stroje ludowe cechowały często formy krojów, dla których inspiracją był ubiór mieszkańców miasta lub warstw szlacheckich. Istotne były także kontakty z osadnikami z terenów Niemiec, Śląska i innych regionów ościennych, co powodowało częste zapożyczenia i inspiracje. Stroje szyte były głównie z tkanin kupnych (wełny, bawełny i jedwabiu) o różnorodnych splotach. Dominowały kolory ciemne i nasycone (granat, czerwień, bordo, amarant, butelkowa zieleń, brąz i czerń), z którymi kontrastowała biel koszul oraz haftów i koronek (te przede wszystkim występowały w kobiecych nakryciach głowy - czepcach oraz kryzach i fartuchach).

Współcześnie tradycja noszenia strojów ludowych jest kultywowana przede wszystkim w kilkunastu mikroregionach Wielkopolski, szczególnie przez członkinie i członków lokalnych zespołów folklorystycznych (np. w regionie kaliskim). Pojawiają się także liczne inicjatywy, dla których strój ludowy jest inspiracją do projektowania nowych przedmiotów lub elementów odzieży w oparciu o tradycyjne wzornictwo (np. na Biskupiznie, w Kaliszu i Rawiczu, na Chazach czy Krajnie). Niebagatelną rolę w upowszechnianiu wiedzy dotyczącej wielkopolskich strojów ludowych odgrywają zespoły folklorystyczne i ludowe, których kierownicy niejednokrotnie prowadzą własne poszukiwania archiwalne i muzealne, by jak najwierniej odwzorować oryginalne ubiory.

Stroje ludowe pochodzące z subregionów Wielopolski znajdują się m.in. w zbiorach Muzeów Okręgowych w Lesznie, Pile, Kaliszu i Koninie, a także w Muzeum Archeologicznym i Etnograficznym w Łodzi. Największy ich zbiór posiada Muzeum Etnograficzne, Oddział Muzeum Narodowego w Poznaniu, a kolekcja ta była budowana przez lata dzięki pasji oraz zaangażowaniu Heleny i Wiesławy Cichowicz, Stanisława Błaszczyka, Adama Glapy, Zofii Grodeckiej oraz Joanny Minksztym.

Wielkopolskie stroje ludowe można podzielić na pięć grup, do których zaliczamy:

1. Stroje ludowe z Wielkopolski środkowej (bamburski, poznański wiejski, bukowski, kościański, szamotulski, średzki i śremski)
2. Stroje ludowe z Wielkopolski północnej (krajeński i pałucki)
3. Stroje ludowe z Wielkopolski zachodniej (dąbrowiecki, babimojski i wolsztyński)
4. Stroje ludowe z Wielkopolski południowej (biskupiański, chazacki, rawicki, krotoszyński, pleszewski)
5. Stroje ludowe z Wielkopolski południowo-wschodniej (goliński, jarociński, kaliski, ołobocki, kępiński)

Autorka: Anna Weronika Brzezińska

BIBLIOGRAFIA:

Angutek, D.

- 2017 [*Rekonstrukcja ludowego haftu krajeńskiego: stan badań, pochodzenie i wzór*](#), „Lud”, t. 107, s. 333-359.
- 2018 *Haft krajeński – tradycja ludowa i tradycja wytworzona*, Złotów: Muzeum Ziemi Złotowskiej.
- 2019 *Haft krajeński z Więcborku. Historia i kontynuacja*. Więcbork: Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Więcborku.

Baszczyńska-Goszcz, U.

- 2018 *Pasja sposobem na życie, czyli słów kilka o Edwardzie Janie Szumanie*, w: A. W. Brzezińska, A. Paprot-Wielopolska, M. Tymochowicz (red.), *Współczesna problematyka badań nad strojami ludowymi*, seria: „Atlas Polskich Strojów Ludowych”, t. 48, Wrocław: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, s. 129-136.

Brzezińska A. W. (red.)

- 2019 *Katalog wzorów haftów występujących na terenie Hazów*, Rawicz: Muzeum Ziemi Rawickiej.

Brzezińska, A. W., Kucharska K. (red.)

2018 [Wzornik południowej Wielkopolski](#), Kalisz: Muzeum Okręgowe Ziemi Kaliskiej.

Brzezińska, A. W., Paprot, A., Tymochowicz, M.

2015 *Klocki, snutki, perebory. Tradycyjne rękodzieło wobec wyzwań współczesności*, seria: „Atlas Polskich Strojów Ludowych”, t. 44, zeszyt specjalny, Wrocław: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze.

Brzezińska, A. W., Tymochowicz, M.

2019 [Atlas Polskich Strojów Ludowych 1949-2019. Kierunki badań nad strojami ludowymi w Polsce po 1945 roku](#), „Nauka”, nr 1, s. 93-120

Chmielowski, S.

1995 *Słownik nazw i wyrażeń związanych ze strojem ludowym Wielkopolski*, Leszno: Muzeum Okręgowe.

Cichowicz, W.

1937 *Strój Bamberki*, w: [XXV-lecie Zbiorów Ludoznawczych im. Heleny i Wiesławy Cichowicz w Poznaniu](#), Poznań, s. 15-36.

1949 *Haft wielkopolski i czepce wielkopolskie*, „Polska Sztuka Ludowa”, nr 7-8, s. 236-242.

Dziubata K.

2016 *Codziennosc, wstyd, atrakcja. Dzieje stroju biskupiańskiego*, w: A. W. Brzezińska, M. Machowska (red.), [Biskupizna. Ziemia – tradycja – tozsamosc](#), Krobia: Gminne Centrum Kultury i Rekreacji im. Jana z Domachowa Bzdęgi, s. 133-155.

Glapa, A.

1951 [Strój szamotulski](#), red. nauk. zesz. ---, seria: „Atlas Polskich Strojów Ludowych”, t. 4, cz. II Wielkopolska, z. 1, Wrocław: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze

1953 [Materiały ilustracyjne do pracy o stroju Biskupian](#), Cyfrowe Archiwum im. Józefa Burszty, nr. inw. 000028t

1953 [Strój dzierzacki](#), red. nauk. zesz. ---, seria: „Atlas Polskich Strojów Ludowych”, t. 8, cz. II Wielkopolska, z. 2, Wrocław: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze

- 1955 [Wielkopolski haft snutkowy](#), „Polska Sztuka Ludowa”, nr 4, s. 193-205
- 1956 [Strój lubuski \(międzyrzecko-babimojski\)](#), red. nauk. zesz. ---, seria: „Atlas Polskich Strojów Ludowych”, t. 16, cz. II Wielkopolska, z. 4, Wrocław: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze
- 1960 *Ubiór chłopski*, w: J. Burszta (red.), *Kultura ludowa Wielkopolski*, t. 1, Poznań: Wydawnictwo Poznańskie.

Grodecka, Z.

- 1982 *Dwa stroje ludowe w jednym mieście – strój bamberski i strój poznański*, „Lud”, t. 62, s. 153-179.
- 1984 *Ludowy haft nasnuwany z Goliny koło Jarocina*, „Zapiski Jarocińskie”, nr 6, s. 1-16.
- 1986 *Stroje ludowe w dawnym i współczesnym Poznaniu*, Poznań: Muzeum Narodowe w Poznaniu.

Jabłońska-Ważny, A.

- 1990 [Stroje ludowe z południowo-wschodniej Wielkopolski, Informator o wystawie](#), Kalisz: Muzeum Okręgowe Ziemi Kaliskiej.
- 1994 *Wielkopolski haft snutkowy*, Kalisz: Muzeum Okręgowe Ziemi Kaliskiej.

Janaszak, M.

- 2018 *Hafty szamotulskie w twórczości Stanisława Zgaińskiego jako przykład utrwalania i artystycznego przetwarzania motywów ludowych*, w: A.W. Brzezińska, S. Kucharska (red.). [Twórcy/Wytwórcy/Przetwórcy. Wokół problematyki wzornictwa regionalnego](#), Kalisz: Muzeum Okręgowe Ziemi Kaliskiej w Kaliszu, s. 29-43.

Katalog...

- 1983 *Katalog wzorów występujących na terenie Chazów*, Leszno: Leszczyńskie Towarzystwo Kulturalne.

Kowalska, S.

- 2008 *Snutki golińskie w kulturze ludowej regionu jarocińskiego*, „Rocznik Kaliski”, 2008, nr 34, s. 165-187.

Mikulowska, H., Turska-Skowronek K.

- 2006 *Strój ludowy*, w: W. Szkulmowska (red.), *Sztuka ludowa Pałuk. Przeszłość i terażniejszość*, Bydgoszcz: Wojewódzki Ośrodek Kultury w Bydgoszczy, Kujawsko Pomorskie Towarzystwo Kulturalne w Bydgoszczy, s. 97-110.
- 2006 *Haft*, w: W. Szkulmowska (red.), *Sztuka ludowa Pałuk. Przeszłość i terażniejszość*, Bydgoszcz: Wojewódzki Ośrodek Kultury w Bydgoszczy, Kujawsko Pomorskie Towarzystwo Kulturalne w Bydgoszczy, s. 111-128.

Minksztym, J.

- 2013 *Pominięte... Kierunki rozwoju zbiorów tkanin i ubiorów ludowych, na podstawie kolekcji Muzeum Etnograficznego w Poznaniu*, w: A. W. Brzezińska, M. Tymochowicz (red.), [Stroje ludowe jako fenomen kulturowy](#), seria: „Atlas Polskich Strojów Ludowych”, t. 39, Wrocław: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, s. 59-68.
- 2015 *Strój bamberski*, red. nauk. zesz. A. W. Brzezińska, seria: „Atlas Polskich Strojów Ludowych”, t. 47, cz. II Wielkopolska, z. 6, Wrocław: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze
- 2018 *Strój bamberski jako marka kulturowa i jego współczesne realizacje*, w: A.W. Brzezińska, S. Kucharska (red.), [Twórcy/Wytwórcy/Przetwórcy. Wokół problematyki wzornictwa regionalnego](#), Kalisz: Muzeum Okręgowe Ziemi Kaliskiej w Kaliszu, s. 165-188.
- 2018 *„Swój” strój poznański*, Poznań: Muzeum Narodowe w Poznaniu.
- 2018 *„W pięknym dziale strojów i haftów...” dr Zofia Grodecka oraz jej praca kolekcjonerska i naukowa w poznańskim Muzeum Etnograficznym 1961-1986*, w: A. W. Brzezińska, A. Paprot-Wielopolska, M. Tymochowicz (red.), *Współczesna problematyka badań nad strojami ludowymi*, seria: „Atlas Polskich Strojów Ludowych”, t. 48, Wrocław: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, s. 209-217.
- 2019 *Czy Bamberka jest poznanianką? Ubiór ludowy jako wyraz tożsamości grupy*, w: A. W. Brzezińska, A. Szczepaniak-Kroll, A. Szymoszyn, *Wkład małych wspólnot migracyjnych w dziedzictwo kulturowe Polski*, Poznań: Wydawnictwo Miejskie Posnania, Instytut Archeologii i Etnologii PAN, s. 141-162.

Minksztym, J., Rosolski, R.

2014 *Strój kościański*, red. nauk. zesz. A. W. Brzezińska, seria: „Atlas Polskich Strojów Ludowych”, t. 41, cz. II Wielkopolska, z. 5, Wrocław: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze.

Rosińska, I. (oprac.)

2005 *Suknia wydaje ludzkie obyczaje. Wielkopolskie stroje ludowe w zbiorach Muzeum Etnograficznego*, Poznań: Muzeum Narodowe w Poznaniu, 2005.

Wieczorek, M.

2018 [*Snutka czyli haft ludowy południowej wielkopolski*](#), Kępno: Samorządowa Biblioteka Publiczna im. Marii z Fredrów hr. Szembekowej w Kępnie.

ŹRÓDŁA I MATERIAŁY:

[Region Wielkopolska – Stroje regionalne](#) (Strój Bamberek z Poznania, Strój biskupiański, Strój szamotulski, Strój z Dąbrówki Wielkopolskiej)

[Strojeludowe.net](#) (Strój Bambrów Poznańskich, Strój biskupiański, Strój lubuski)

[Zespół Folklorystyczny „Wielkopole”](#) (Strój Bambrów Poznańskich, Strój biskupiański, Strój wsi miasta Poznania, Strój szamotulski, Strój z Dąbrówki Wielkopolskiej)

ANEKS: WYKAZ STROJÓW LUDOWYCH W WIELKOPOLSCE ZAZNACZONYCH NA MAPIE.

Stroje ludowe z Wielkopolski środkowej:

1. Strój bamberski – Poznań (dawne wsie, obecnie dzielnice: Dębiec, Górczyn, Wilda, Jeżyce, Winiary, Bonin, Rataje, Żegrze), Luboń, Czapury, Wiórek
2. Strój bukowski – Buk i okolice
3. Strój poznański wiejski – Poznań
4. Strój kościański – Kościan i okolice
5. Strój szamotulski – Szamotuły i okolice
6. Strój średzki – Środa Wielkopolska i okolice
7. Strój śremski – Śrem i okolice

Stroje ludowe z Wielkopolski północnej:

8. Strój krajeński – Krajna, w tym Złotów

9. Strój pałucki – Pałuki, w tym Żnin, Kcynia, Wągrowiec

Stroje ludowe z Wielkopolski zachodniej:

10. Strój dąbrowiecki – Dąbrówka Wielkopolska

11. Strój babimojski – Babimost, Stare i Nowe Kramsko, Podmokle Wielkie i Podmokle Małe, Wojnowo, Przyprostynia

12. Strój wolsztyński – Wolsztyn i okolice

Stroje ludowe z Wielkopolski południowej:

13. Strój biskupiański – Krobia, Sikorzyn, Bukownica, Stara Krobia, Domachowo, Rębowo, Sułkowiec, Posadowo, Potarzyca, Grabianowo, Chumiętki, Wymysłowo, Żychlewo

14. Strój chazacki – Hazy, w tym Szymanowo, Chojno, Zielona Wieś

15. Strój rawicki – Rawicz i okolice

16. Strój krotoszyński – Krotoszyn i okolice

17. Strój pleszewski – Pleszew i okolice

Stroje ludowe z Wielkopolski południowo-wschodniej:

18. Strój goliński – Golina

19. Strój jarociński – Jarocin i okolice

20. Strój kaliski – Kalisz i okolice

21. Strój ołobocki – Ołobok i okolice

22. Strój kępiński – Kępno i okolice